

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.051
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.051 Київського університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки на підставі прилюдного захисту дисертації Трофименко Анастасії Валентинівни «Модифікації жанру горор в українській літературі» за спеціальністю 035 Філологія 14 грудня 2023 року.

Трофименко Анастасія Валентинівна, 1996 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2019 році Київський університет імені Бориса Грінченка за спеціальністю 035 Філологія.

З 2023 року працює вчителем української мови та літератури у Навчально-виховному комплексі «Школа І ступеня – гімназія “Оболонь” Оболонського району м. Києва»

Дисертацію виконано у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Башкирова Ольга Миколаївна, доктор філологічних наук, доцент кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур Навчально-наукового інституту філології Київського університету імені Тараса Шевченка.

Здобувачка має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них усі одноосібні: 4 – статті, опубліковані в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 3 – публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації:

1. Трофименко А.В. Жанрові особливості літератури жахів. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2021. №17. С. 72–80. ISSN 2311–2433 (Print) ISSN 2412–2475 (Online) DOI статті: <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2021.17.9> Вебпосилання на видання: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/551>

2. Трофименко А.В. Модифікації жанру горор. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2022. №20.С. 78–84. ISSN 2311–2433 (Print) ISSN 2412–2475 (Online) DOI статті: [https://doi.org/10.28925/2412–2475.2022.20.10](https://doi.org/10.28925/2412-2475.2022.20.10) Вебпосилання на видання: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/603>
3. Трофименко А.В. Іманентні складові жанру горор в українській літературі. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*. 2022. 2023. Вип. 26–27 .С. 189-194. ISSN 2415–3168 (Online) ISSN 2226–3055 (Print) DOI статті: [https://doi.org/10.34079/2226–3055–2022–15–26–27–187–193](https://doi.org/10.34079/2226-3055-2022-15-26-27-187-193) Вебпосилання на видання: [https://visnyk–filologia.mdu.in.ua/ARHIV–uk/26–27/2022_26–27.pdf](https://visnyk-filologia.mdu.in.ua/ARHIV-uk/26-27/2022_26-27.pdf)
4. Трофименко А.В. Категорія художнього часу в романі–епопеї «Темна вежа» С. Кінга. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2023. №21. С. 96–102. ISSN 2311–2433 (Print) ISSN 2412–2475 (Online) DOI статті: [https://doi.org/10.28925/2412–2475.2023.21.11](https://doi.org/10.28925/2412-2475.2023.21.11) Вебпосилання на видання: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/616>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Брацкі Артур Себастьян – доктор гуманітарних наук, професор, професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. У роботі Трофименко А.В. можна зауважити нечіткість використаних термінів та формулювань (наприклад, замінне вживання терміну «горор» і значно місткішого поняття «література жахів»), деякі терміни, наприклад «метажанр», з уваги на специфіку аналізованих творів (сучасний український літературний процес у сфері творів з категорії горор) стає по суті квазі-терміном і вимагає переосмислення і більш чітких робочих формул. Самій дисертації аж ніяк це не шкодить, але за поглибленого міждисциплінарного

аналізу вимагало б додаткових уточнень таке використання одного слова у різних формулюваннях, що визначають назву явища. Можливо, що зазначена «нечіткість термінів та формулювань» є саме ефектом міждисциплінарного підходу до аналізованого явища і перспективним було б написання розвідки, яка стала би реалізацією завдання уніфікації відомих термінів і понять, які чи не вперше на українському ґрунті не лише адаптували би зовнішні описи проблеми, але були б основою для оригінальної української терміносистеми у цьому питанні.

2. Водночас необхідно запитати про можливість подальших досліджень у запропонованому дослідницькому руслі у зв'язку із тематикою дисертаційного дослідження – особистістю автора, його авторським підходом до жанрових фундаментів твору-горору на тлі сучасної української літератури, особливо після повномасштабної агресії на Україну з боку рф. Тобто споконвічного дискурсу щодо впливу письменника на кшталт даного жанру за посередництвом авторського твору, або ж впливу жанру на творчий задум письменника, постійне утримування читача на межі між «своїм, з цього світу» і «чужим, потойбічним» - все це логічно підводить до питання про його актуальність у найновішій українській дійсності, яка сформувалася після початку повномасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну, коли українське суспільство було змушене по-іншому поглянути на межі жаху, страху й відчаю.

Бітківська Галина Володимирівна – доктор філологічних наук, завідувач кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. Сформульована мета в дисертації передбачає «визначити жанрово-стильову своєрідність творів горору та обґрунтувати їх жанрову класифікацію в національній літературній традиції з урахуванням світового контексту» (с. 15 рукопису). Хотілося б почути під час публічного захисту аргументацію обґрунтування жанрової класифікації творів горору у стислій формі. Які

власне модифікації жанру горор в українській літературі дослідниця вважає найпродуктивнішими?

2. На с. 212 дослідниця пише: «Найбільше значення в дослідженні персонажа-антагоніста в жанрі горор має його портретна характеристика, закріплена за ним атрибуція, яка, слідуючи жанровій пам'яті, нарощує нові значення, формуючи для читача поле "ефекту очікуваного". Також важливим є його природа, яка напряду регулюватиме його функціональну сферу реалізації в тексті». Хотілося б почути аргументи, чому портрет? Хіба він викликає найбільший страх?

3. У роботі використовуються терміни з англійської мови - «art horror», саспенс (suspense), кліффхенгер (cliffhanger або cliffhanger ending), Макгафін. Вважаємо, що спроба запропонувати їхні українські відповідники уяскравила б національну специфіку жанру горор.

4. З-поміж вагомих новаторських результатів дисертації варто назвати дослідження системи персонажів у горор-літературі. Однак у запропонованій класифікації є позиції, що потребують детальнішого пояснення, наприклад, три іпостасі протагоніста і розгалужена типологізація антагоністів. Якщо немає підстав врівноважити класифікацію кількісно, то пропонуємо подати обґрунтування принципово більшої кількості типів персонажів.

5. Відзначаючи великий список використаних джерел, зауважуємо, що в ньому відсутні художні твори й праці про письменство Стівена Кінга, знакового автора для горор-літератури. Якщо дослідниця аналізує роздуми про природу жаху Енн Редкліфф, Говарда Лавкрафта, то й міркування сучасного успішного автора також доцільно врахувати.

Кулакевич Людмила Миколаївна, доктор філологічних наук, професор кафедри філології та перекладу Українського державного хіміко-технологічного університету, зауваження та побажання:

1. Наскільки доцільно розмежовувати в окремі групи художніх прийомів створення саспенсу явища звукові (блискавка, завивання вітру, скрипіння підлоги, шарудіння вогню, брязкіт ланцюгів, шум дерев, булькотіння води

тощо) та акустичні (крики в просторі, виття хижих та свійських тварин, інтонації антагоністів та протагоністів (охриплої, важкої, монотонної, низької, високої) [с. 43]?

2. У запропонованій у розділі 1 тематичній класифікації творів (тема апокаліпсиса, вампірська тематика, неореалістичні тенденції, традиції моторошної фольклорної казки) не зовсім зрозумілою є для нас категорія «неореалістичні тенденції» і з загального змісту розділу її сенс встановити не вдалося [с. 91].

3. Для більшої ґрунтовності рефлексій здобувачки у розділі 3 варто додати трохи більше ілюстративного матеріалу, зокрема не зайвим було б проведення паралелей з романами «Архе», «Поклоніння ящірці» Любка Дереша, «Кров з молоком», «На запах м'яса», а особливо «Село не люди» Люко Дашвар, у яких також використано готичну естетику.

4. У висновках до розділу 2 [с. 157] і у загальних висновках (с. 216) несподівано «вигулькнув» макгафін як важливий елемент розвитку сюжету, хоча до цього здобувачка жодного разу цим терміном не оперувала при аналізі текстів.

Новацькі Альберт (Nowacki Albert), доктор гуманітарних наук, доцент кафедри української та білоруської літератур Інституту слов'янської філології, Люблінський Католицький Університет Іоанна Павла II, зауваження та побажання:

1. Хочеться поставити питання, чи деякі літературні зразки (напр. твори Миколи Гоголя) можна вважати літературою жахів. Може, більш доречним було б ствердження, що у своїй творчості Гоголь лише використовував деякі елементи, властиві для такого жанру.

2. Хочеться також звернути увагу на те, що в дуже обширному списку використаної літератури відсутні роботи R. Caillois, K. Kowalczyk, A. Nastokarz, H. P. Lovecrafta, B. Vettleheima та ін. З іншого боку, треба бути свідомим того, що попри наполегливу та прискіпливу роботу, в такому великому морі наукового матеріалу, людина може пропустити деякі речі.

3. Підсумовуючи, хочу сказати, що представлена до рецензії дисертація пані Анастасії Трофименко, попри її вичерпність та комплементарність, не виключає можливості подальших досліджень у запропонованому дослідницькому напрямку, позаяк обрана молодіжною дослідницею тема дуже перспективна (література жахів продовжує розвиватися дуже інтенсивно) і актуальна. Хочеться запропонувати інші можливі напрямки наукових пошуків, як-от: вплив польської літератури жахів на відповідну українську літературу; як українська література горору відрізняється від інших слов'янських (оскільки тут різноманітні шляхи становлення), а також, бо це не прозвучало у дисертації, як звернення сучасних авторів до народних джерел співвідноситься з їхніми естетичними інтенціями щодо світу та сучасної людини?

4. Хочу підкреслити ґрунтовність дисертації пані Анастасії Трофименко, на мою думку було б доцільно у майбутньому перекласти цю роботу польською мовою, та видати у Польщі, адже це буде неабиякий внесок до знання української літератури жахів.

Бровко Олена Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури, компаративістики і ґрінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. Водночас відзначу ті проблемні питання, які можливо Анастасія Валентинівна усуне під час підготовки тексту роботи до публікації, особливо якщо це буде українською і польською мовами, а саме варто звертати детальнішу увагу на дослідження українських науковців, наприклад, покликать на роботу Р.Семківа, та роботи Г.Бокшань та інші новітні студії.

2. Щодо питань методології, не все реалізовано роботі знайшло у вас адекватного теоретико-методологічного фіксування у вступній частині роботи. Варто уважніше описувати методології.

3. Рекомендую оприлюднити роботу у форматі монографії українською та польською мовою, й надалі популяризувати сучасну українську літературу.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає,

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.051 присуджує Трофименко Анастасії Валентинівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.051

Олена БРОВКО